

УДК 378.14

І. В. КАЗАНЖИ

м. Миколаїв

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ РОБОТІ

У статті подано аналіз нових тенденцій підготовки майбутніх педагогів, розкрито значення формування педагогічної творчості як пріоритетної складової готовності майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності; запропоновано педагогічні умови розвитку творчої активності студентів у позааудиторній роботі.

Ключові слова: творчий потенціал, педагогічна творчість, позааудиторна робота, групові та індивідуальні форми позааудиторної роботи, професійна майстерність особистості.

Постановка проблеми. Професія педагога вимагає глибокої любові до дітей і колосального терпіння, позитивного ставлення до життя, тактовності і прагнення постійно вчитися, ерудованості і здатності до творчості. Результатом творчості майбутнього вчителя початкових класів є зростання його професійної майстерності та особистісний саморозвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема особистісної готовності майбутніх педагогів має широке висвітлення в теорії і практиці, є предметом дослідження вчених у різних галузях (О. Абдулліна, Л. Ахмедзянова, І. Бех, І. Богданова, Г. Гаєвський, А. Ганюшкін, Л. Гусєва, М. Дьяченко, І. Зязюн, Г. Кіт, Н. Кичук, Н. Кузьміна, О. Мудрик, В. Шинкарук, Н. Фролова та ін.).

Аналізуючи дисертаційні дослідження і наукові публікації останніх років, можна констатувати появу нових підходів до підготовки студентів до позаурочної діяльності, зазначено, яку велику роль відіграє позааудиторна робота для формування творчої активності майбутнього педагога.

Як зазначає Тишук Л., позитивні почуття й емоції, що сповнюють людину в процесі творчої діяльності, не лише підтримують, спонукають до подальшої творчої активності, а й відволікають від концентрації на стресогенних чинниках професійної діяльності, тим самим оберігаючи від стресів і запобігаючи виникненню синдрому професійного вигорання [5].

Питання творчого підходу до виховної діяльності у школі висвітлюється в багатьох дослідженнях на сучасному етапі. Форми активного вузівського навчання як передумови ста-

новлення творчої особистості майбутнього вчителя знайшли своє відображення у дослідженні Н. Кичук [2]. Серед шляхів формування творчої особистості студента Є. Коваленко пропонує такі:

- посилення уваги до формування особистісної готовності студента до педагогічної діяльності, його громадянської позиції, усвідомлення соціальних очікувань від професійно-педагогічної діяльності, педагогічного покликання, педагогічних здібностей;
- збільшення питомої ваги творчих видів діяльності в навчальному процесі проблемних лекцій, семінарів, дискусій, ділових ігор, самостійної науково-дослідної діяльності, проблемні завдання під час контролю;
- розв'язання завдань формування творчої особистості потребує і суттєвих зрушень у дидактичній системі вищого навчального закладу, відходу від традиційної лекційно-семінарської системи навчання до гуманістичної особистісно орієнтованої, модульно-розвивальної, в якій більша частина годин була визначена для самостійної роботи студентів [3].

На думку Г. Троцько, у вузівському навчальному процесі нерідко здійснюється розподілення за науками і навчальними предметами засвоєння знань і вмінь без орієнтування їх на предмет майбутньої педагогічної діяльності студента [4]. Компонентами гуманітарної, спеціальної, психолого-педагогічної і методичної підготовки не завжди органічно пов'язані між собою. Вони засвоюються, а потім існують паралельно, не сприяючи, а іноді навіть заважаючи створенню цілісної професійно спрямованої системи набутих знань і практичних умінь. Частина знань, одержаних в інституті, не будучи спрямованими на застосування в майбутній практичній діяльності, не включається до системи засвоюваного змісту освіти випускника і, як наслідок, втрачається.

За висновком Г. Троцько, зараз існує чимало концепцій підготовки студентів педагогічних навчальних закладів до виховної роботи у школі. Це концепції: комплексного підходу, професійно-діяльнісного, інтенсифікації навчально-виховного процесу на основі цільового підходу, цілісності, цілісного «бачення» педагогічного процесу, виховання особистісної культури вчителя, формування педагогічної майстерності через спеціальні вправи в контрольованих умовах, професіоналізації поза аудиторної роботи з педагогіки [4].

На думку вчених, що досліджують питання теорії і методології професійної підготовки, пріоритетною формою розвитку системи освіти повинно стати створення інтегративних курсів, що віддзеркалюють динамізм сучасної наукової парадигми, багатогранність її внутрішніх взаємозв'язків. Сьогодні у структуруванні знань повинен використовуватися принципово інший підхід, а саме – філософська інтеграція різнорідних галузей знань і окремих теоретичних систем, точок зору на природу людини, суспільство (Гончаренко С., Мальований Ю.) [1].

Постановка завдання. Аналіз психолого-педагогічної літератури з питань підготовки майбутніх учителів до виховної роботи дав змогу дійти висновку, що напрацьовані матеріали потребують подальшого осмислення й аналізу. Більшість дослідників, виділяючи одну якусь частину чи певний напрямок, роблять саме цей аспект головним, тоді як насправді вони є сторонами єдиного складного технологічного процесу; інші дослідники, намагаючись створити систему, здійснити комплексний підхід до проблеми, не враховують важливих деталей.

В умовах значно зміненого соціально-політичного та екологічного середовища до майбутнього вчителя висувуються більш широкі вимоги. Це не тільки володіння обсягом загальнонаукових і спеціальних знань, який постійно збільшується, але й моральна чистота, вимоглива доброта, душевна щирість, любов до дітей. Усе це має професійний статус. Успіх реалізації усіх ланок педагогічної підготовки студентів визначається впровадженням у практику навчання нових підходів до його організації і сучасних педагогічних технологій. Розробляючи і впроваджуючи нові

технології у навчальний процес педагогічного університету, слід подбати про те, щоб змінити ставлення студентів до педагогічної роботи, стимулювати позитивну мотивацію і прагнення займатися позаурочною виховною роботою з повною віддачею сил і творчості, забезпечити ситуацію успіху для кожного студента.

Метою статті є аналіз теоретичних положень щодо формування творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів, розкриття результатів експериментальної роботи щодо формування професійної готовності майбутніх освітян у позааудиторній роботі з педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Систематичність підготовки фахівця вимагала включення самих студентів у позаурочну виховну діяльність. В ході експериментальної роботи був передбачений поступовий перехід від теоретичного й методичного озброєння майбутніх фахівців до активного проведення позаурочних виховних заходів у початкових класах базових шкіл: на першому етапі це були завдання, пов'язані з відвідуванням виховних заходів досвідчених учителів; на наступному етапі – створення сценаріїв; розв'язання психолого-педагогічних завдань з позаурочної виховної роботи, участь у рольових і ділових іграх навчального характеру; самостійне проведення фрагментів виховних заходів; перші спроби у проведенні самостійних заходів і найвищий щабель – розробка і самостійне проведення комплексних позаурочних виховних заходів з молодшими школярами.

Впроваджуючи інструментальну модель підготовки майбутніх учителів до позаурочної виховної роботи з молодшими школярами ми дійшли висновку, що навіть дуже чітко організований навчальний процес не може в повній мірі забезпечити розв'язання усіх завдань на шляху досягнення професійно-виховної компетентності, становлення творчої особистості майбутнього фахівця початкової школи. Дієвою складовою у загальній системі підготовки вчителів до позаурочної виховної роботи ми вбачали позааудиторну роботу з педагогіки, методики виховної роботи. Позааудиторна робота ґрунтувалася на принципах добровільності, свободи вибору, врахуванні інтересів та здібностей студентів. Це не

лише позитивно позначалося на формуванні їхніх умінь та навичок, а й за відповідних умов трансформувалося у професійну спрямованість, потребу в створенні власних підходів до організації позаурочної виховної роботи в початкових класах.

З метою забезпечення активного залучення студентів до позааудиторної роботи використовувалися різноманітні організаційні форми:

- колективні – педагогічні читання, зустрічі з педагогами-новаторами, педагогічні конкурси;
- групові – педагогічний гурток, проблемна група;
- індивідуальні – авторська програма з виховання, творчий звіт про педагогічну практику.

У процесі експериментальної роботи використовувалися пріоритетні форми колективної позааудиторної роботи, а саме: педагогічні читання, творчі зустрічі з кращими вчителями початкових класів, засідання клубів веселих та кмітливих на педагогічну тематику, педагогічний гурток та засідання проблемних груп. У процесі підготовки до наукових повідомлень кожному студенту надавалася можливість вільного вибору проблеми для обговорення, пропонувалося висловити власні критичні судження, аргументувати висновки.

Педагогічні читання – це важлива форма позааудиторної роботи щодо формування у майбутніх педагогів позитивного ставлення до обраної професії, поглибленого інтересу до психолого-педагогічної літератури. Означеною формою роботи можна охопити студентів майже всіх курсів. Педагогічні читання можуть бути груповими, факультетськими, загальноуніверситетськими. Результативність їх визначається правильним добром літератури для обговорення. Правильно організоване читання будить педагогічну думку, позитивно впливає на сприймання і стимулює розвиток провідних психічних процесів. Слід зазначити, що між ступенем сформованості педагогічного світогляду вчителя і успішністю виконання ним професійних функцій існує пряма залежність.

Тому навчити студента читати педагогічну літературу, розвивати його допитливість, формувати потребу у духовному збагаченні – важлива складова у професійній підготовці майбутнього вчителя. Традиційними стали на

IV курсі педагогічні читання за творчістю В. О. Сухомлинського, великим інтересом і активністю студентів характеризуються педагогічні читання за творчістю Я. Корчака.

Аналіз статей, книг на педагогічні теми сприяє вирішенню цілої низки професійно-педагогічних завдань, формує у майбутніх учителів початкових класів педагогічне бачення – важливу професійну якість педагога. Педагогічні читання мають в цьому напрямку великі виховні можливості. Дуже важливо при обговоренні книг педагогічної тематики вміти зробити правильний акцент на основній ідеї обговореного твору, розкрити нові боки педагогічної дійсності, активізувати у студентів професійні почуття, нові думки, бажання удосконалювати свої знання.

Зустрічі з педагогами-новаторами – одна з найпопулярніших і найцікавіших форм позааудиторної роботи в педагогічному університеті. Зустріч із кращими вчителями початкових класів міста і області проводилися декілька разів у навчальному році. Вчителів запрошували до університету, спостерігали змістовні позаурочні виховні заходи вчителів у базових школах, створили на кафедрі педагогіки і методики початкового навчання куточок передового досвіду.

Педагогічні конкурси стали однією з форм удосконалення професійної майстерності, закріплення виховних умінь і навичок. Конкурси забезпечували умови, в яких кожний учасник мав можливість перевірити свої знання, вміння, педагогічні здібності. Ефективність цієї форми позаурочної роботи забезпечувалася наявністю змістовної програми, її професійною спрямованістю. До програми таких конкурсів входили не лише повідомлення певної інформації, а головним чином, формування найбільш важливих професійних умінь, необхідних студентам для організації позаурочної виховної роботи з дітьми. Наприклад, основними етапами у програмі конкурсу були: привітання команд, змагання на педагогічну кмітливість; конкурс капітанів команд, домашнє завдання, (перші батьківські збори, педагогічні етюди); конкурс «Як би ви вдіяли?»; конкурс «Краса очима педагогів», «Педагогічні мандри».

В дослідженні зроблено спробу виявити педагогічні умови, що сприяли формуванню

педагогічної креативності як діяльнісного факту професійного розвитку студентів в умовах вищого навчального закладу. Позитивні ціннісні орієнтації студентів можна розвивати, формуючи інтелектуальну, соціальну і професійну креативність, в межах якої домінує педагогічна креативність. Педагогіка творчості – наука про створення інноваційних теорій, систем, технологій навчально-виховного процесу. Важливою рисою педагогіки творчості є людяність і гуманізм, спрямовані на реалізацію і самореалізацію «Я-концепції» педагога і вихованця. Педагогічну креативність ми розглядаємо як системну творчість в гуманній педагогічній діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, в ході нашого дослідження проаналізовано нові тенденції розвитку позааудиторної роботи у вищому педагогічному навчальному закладі, визначено шляхи форму-

вання творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя початкової школи, окреслено складові педагогічної креативності, визначено педагогічні умови формування творчого потенціалу студентів спеціальності «початкове навчання» у позааудиторній роботі.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Інтегроване навчання: За і проти / С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований // Освіта, 1994. — 16 лютого. — С. 2—3.
2. Кичук Н. В. Формирование творческой личности учителя в процессе вузовской профессиональной подготовки: Диссертации д-ра пед. наук: 13.00.01. — К., 1993. — 386 с.
3. Коваленко Є. І. Шляхи формування творчої особистості студента / У кн. «Проблеми формування сучасного вчителя у вищій педагогічній школі». — Ніжин: НДПУ, 1999. — 174 с.
4. Троцько Г. В. Професійно-педагогічна підготовка студентів до виховної роботи в школі / Г. В. Троцько. — Харків, 1995. — 184 с.
5. Тищук Л. Творчість вихователя: як її розвивати? // Дошкільне виховання, 2012 р., № 10. — С. 15—18.

I. V. KAZANZHNY

Mykolaiv

THE DEVELOPMENT OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' CREATIVE ACTIVITY IN THE EXTRACURRICULAR WORK

In the article the analysis of the new tendencies of future teachers' training is given, the significance of pedagogical creativity formation as a priority component of future primary school teachers' readiness to the professional activity is revealed; pedagogical conditions students' creative potential development in the extracurricular work is offered.

Keywords: creative potential, pedagogical creative work, the extracurricular work, group and individual forms of the extracurricular work, professional personal skills.

И. В. КАЗАНЖИ

г. Николаев

РАЗВИТИЕ ТВОЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ВО ВНЕАУДИТОРНОЙ РАБОТЕ

В статье подан анализ новых тенденций подготовки будущих учителей, раскрыто значение формирования педагогического творчества как приоритетной составляющей готовности будущего учителя начальной школы к профессиональной деятельности; предложены педагогические условия развития творческой активности студентов во внеаудиторной работе.

Ключевые слова: творческий потенциал, педагогическое творчество, внеаудиторная работа, групповые и индивидуальные формы внеаудиторной работы, профессиональное мастерство личности.

Стаття надійшла до редколегії 18.03.14